

A közönség megérzi, ha fásult, rosszkedvű zenészek játszanak a pódiumon. Nem elég gépiesen teljesíteni a karmester utasításait – akarni kell úgy eljátszani, örülni a lehetőségnek, hogy játszani lehet. Számomra annak idején Abbado segített ezt felismerni. Már-már lemondtam arról, hogy karmester legyek, mert nem tudtam, hogy egyáltalán mitől karmester a karmester. Jártam próbákra, ahol az ismételt eljátszásokon kívül nem történt semmi, csak lila ködök gomolyogtak a levegőben. Aztán jött Abbado egy mindenhol toborzott tagokból álló (a Mahler) ifjúsági zenekar élére, és az utasításokon túlmenően olyan

impulzivitást adott a zenekarnak, amitől az azonnal élni kezdett. A zenekar hitt abban, amit csinált, hatással volt a közönségre, a publikum pedig megkapta, amit várt. Az emberek ugyanis nemcsak pénzzel, de fáradtsággal is fizetnek a hangversenyért: hazamennek a munkából, rendbeszedik magukat és elmennek – és ez bizony nem kevés. Megérdemlik tehát, hogy sokat kapjanak a muzsikustól.

Nekem, mint igazgatónak az az elsődleges feladatom, hogy a zenészek számára teremtsen meg ennek lehetőségét: legyenek olyan körülmények, hogy figyelmesen és odaadással tudjanak játszani.

Nekem magamnak is nem kevés hitre van szükségem ahhoz, hogy ez sikerüljön. Hinnem kell, hogy a muzsikusként képesek arra, amit én elvárok tőlük és akkor meg tudom győzni partnereimet is: érdemes támogatni az együttest, mert olyan produkciók szülehetnek, amelyek igenis hívják, vonzzák a közönséget. Ehhez idő, energia szükséges, a feladat nem is egy emberre, hanem inkább egy csapatra, egy teamre méretezett. A legfontosabb lépés tehát egy olyan munkatársi gárdát összehozni a zenész- és más munkát ellátó kollegák közül, akikkel közösen ez megvalósítható.

Tóth Anna

Összevont együttesek, önálló társulatok

Beszélgetés Túri Gáborral, Debrecen alpolgármesterével azokról a tervekről, amelyek a debreceni zenei életet az európai színvonal eléréséhez, a város természetes régiójában betöltött vezető szerephez segíthetik.

– Minden bizonnyal vannak elképzelései arról, milyen koncepcióval rendelkezik Debrecen városa a kultúrával, azon belül is a zenei élettel kapcsolatban. Most, amikor egészen egyedi módon nem egy menedzser típusú vezető, hanem egy gyakorló karmester pályázatát fogadják el a Debreceni Filharmonikus Zenekar igazgatói posztjára, feltehetően megfogalmazódtak elvárások, tervek az együttes jövőbeni munkáját illetően. Van-e ezek közül olyan, amelyről – ha csak pusztán tájékoztatás céljából –, de mondana valamit a Zenekar olvasói számára?

– Debrecen kiterjedt kulturális intézményrendszerrel büszkélkedhet. Ebben a város fenntartásában működő Debreceni Filharmonikus Zenekar és a Debreceni Kodály Kórus központi szerepet játszik, de szerencsére a város zenei élete nemcsak az önkormányzat által fenntartott együttesek vállán nyugszik. Alap-, közép- és felsőfokú zenei oktatási intézményeink művésztanárai, továbbá a Filharmonia révén idelátogató muzsikusként, együttesek ugyancsak hozzájárulnak a debreceni zenei kínálat gazdagításához. Ez felment bennünket ama felelősség alól, hogy mindenki számára, minden szinten, minden minőségben a városnak kelljen szolgáltatásokat biztosítani.

Ami saját együtteseinket illeti – a zenekaron és a kóruson kívül ide kell sorolnunk a Csokonai Színház operatársulatát, ami

sajnos inkább csak névleg létezik –, úgy érezzük, megérett az idő a szerkezet-átalakításra. Középtávú kulturális koncepciókban a zene stratégiai ágazatként szerepel. Múltja és rangja van, a háromszintű oktatási rendszer biztosítja az utánpótlásképzés folyamatos és magas szintű feltételeit. Az erők azonban a jelenlegi rendszerben nem mindig egy irányba hatnak. Önálló intézményeket tartunk fenn – de vajon mi indokolja azt, hogy egy kétszázéves városban önálló kórus, önálló zenekar és önálló operatársulat legyen? Művészi, szervezeti és gazdasági értelemben is szükségesnek látszik az egységesítés.

De van egy másik szempont is. A magyar művészeti intézmények többsége régi szerkezetben működik: élükön nem művészek, hanem igazgatók állnak, akik éppen lehetnek művészek, muzsikusként is, de nem törvényszerűen azok. Ezen szeretnénk változtatni: a társulatokat művészek kezébe adni. Az ő elképzeléseik megvalósítását hivatottak elősegíteni a mellékük – és nem főléljük – rendelt menedzser-igazgatók. Ez a gyakorlat Európa-szerte elterjedt, működőképes. Nemrégiben tanulmányúton jártunk Németországban, hogy az átszervezéshez tapasztalatokat gyűjtünk. Két várost vettünk szemügyre: Bonnt és Essent. Az essen modell tűnt számunkra előnyösebbnek. Ott a színház két önálló részre oszlik: prózai tagozatra és zenés színházra. Utóbbi az ope-

rettet, a musicalt és a balettet foglalja magába. Ehhez a szervezeti egységhez kórus és zenekar is tartozik, utóbbi önállóan koncertező együttes is. Ismereteink szerint azonban a magyarországi támogatási rendszer nem ad lehetőséget arra, hogy a társulatokat ilyen struktúrában működtessük. Ezért más megoldáshoz kell folyamodnunk.

A szerkezetátalakítás sarkalatos pontja a Kodály Kórus, Debrecen zenei életének legnagyobb értéke, amely a legmagasabb szinten, egyenletes minőségben képes állni a versenyt Európa vezető kórusaival. A sajátos énekkultúrával, -technikával rendelkező együttes előadói karaktere és profilja különbözik attól, amit az operaszínpad megkövetel. Ezért nehéz beilleszteni a rendszerbe. Arról se feledkezzünk el, hogy mivel a színháznak is van kórusa, a városban jelenleg csaknem nyolcvan hivatásos énekes működik.

A zenekar az utóbbi időben hullámzó időszakokat élt meg, voltak vezetőváltások, nem mindig szerencsés személyi döntésekkel – szeretnénk tehát hosszú távra szóló, megnyugtató megoldást találni.

– A színpadon azonban nem tud nyolcvan ember megfelelően mozogni.

– Nem is tervezzük összevonásukat. Jelenlegi terveink szerint a zenekar és a kórus alkot majd egy szervezeti egységet. Erre van példa magyar zenei életben is. A szorosabb kapcsolatot úgy képzeljük el,

hogy mindkettő megőrizné a nevét, a profilját és az identitását. Látunk lehetőséget a Kodály Kórus és a Csokonai Színház hatékonyabb együttműködésére: esetenként kiegészítik egymást olyan művek megszólaltatásában, amelyek nagyobb előadói apparátust igényelnek. Mindkét társulatban akadnak énekesek, akik ambicionálják a másfajta megmérettetést – no és a kiegészítő jövedelmet –, amint azt a 2003-as Lohengrin-előadás is mutatta.

Kidolgozás alatt álló terveink szerint a kórus és a zenekar új szervezeti egységet képezne közös zeneigazgató irányításával, akinek munkáját az együttesek élén álló karnagyok segítenék. A Kodály Kórus esetében ez adva van Erdei Péter személyében, aki tavaly óta a Bartók Béla Nemzetközi Kórusverseny művészeti vezetője is. De ennél tovább kell lépniük. A zenekar ellátja a Csokonai színház zenés darabjainak kíséretét is, évente 150 szolgálati kötelezettséggel. Az egységesítésnek tehát célszerű magába foglalnia a színház szervezeti reformját olyanképpen, hogy az intézmény két pilléren: zenés színházon és prózai tagozaton nyugodna. Mindkettő önállóan gazdálkodna, teljes jogkörrel felruházott művészeti vezetők irányításával. A két tagozatot adminisztratív, gazdasági és műszaki szempontból közös menedzsment fogná össze intendáns vezetésével. Ez módot nyújtana arra, hogy a három zenei intézmény – a zenés színház, a zenekar és a kórus – közös művészeti irányítás alá kerüljön egy főzeneigazgató vezetésével. Ez tenné lehetővé azt, hogy olyan hosszú távra szóló gondolkodás, tervezés, fejlődés induljon el Debrecenben, ami társulatépítésben, műsorválasztásban és szervezésben az erők összefogását és a színvonal emelkedését vonná maga után.

– Ezek szerint nem leépíteni akarnak, hanem éppen ellenkezőleg, hatékonyabban építkezni.

– A finanszírozási gondok miatt valószínű, hogy néhány év múlva már nem lesz ugyanennyi szimfonikus zenekar Magyarországon, mint ma. Mi azt szeretnénk, ha a Debreceni Filharmonikus Zenekar nemcsak megmaradna, hanem a zenei élet „húzóágává” válna. Egyenletesen magas színvonalú teljesítményre és jobb forgalmazásra van szükség ahhoz, hogy együtteseink szívesen látott vendégek legyenek nemcsak a megyében, de az ország határain kívül is. Fényűzésnek tartom azt is, hogy egy-egy hangverseny,

amely hosszas munka és másfél-kétmillió forint befektetése révén jön létre, egyszer hangozzék el a Bartók Teremben, olykor mindössze kétszáz hallgató előtt. Ez művészi és anyagi szempontból is megengedhetetlen. Az üres széksorok látványa leértékeli a művészek munkáját, teljesítményét. Kevesebbet kell vállalni, de művészileg magasabb szinten és nemcsak egy alkalommal megszólalni.

– Milyen koncepciót alakítottak ki az egyes együttesek művészeti igazgatójának kiválasztásával kapcsolatban? Mennyire van lehetőség figyelembe venni a muzikusok (esetenként nagyon markánsan megfogalmazott) igényeit?

– Többször tárgyaltam a zenekar és a kórus képviselőivel, úgy vettem észre, nincs alapvető ellenállás a tervekkel szemben. Részérdekek természetesen vannak, hiszen mindenki a saját szempontjai szerint értékeli az átalakítási szándékokat. Mégis, valakinek be kell töltenie azt a szerepet, hogy a város egészének érdekeit szem előtt tartva irányt adjon a folyamatoknak. Ez nem lehet más, csak a fenntartó, azaz az önkormányzat. Ez azonban csak a keretek kialakítására vonatkozik. A közgyűlés által megválasztott vezetőknek teljes művészi autonómiát kívánunk biztosítani, az intézmények eredményes működtetése az ő feladatuk és felelősségük. Ezért fontos a megfelelő szakemberek megtalálása.

A zenekar igazgatója tavaly év végén lemondott, de pályázat eredménytelenül zárult. Az újabb pályázatot már csak egy évre írtuk ki, mivel az átalakulás a Csokonai Színház igazgatói terminusának lejártához kapcsolódna, azaz 2005. november 30-a után lépne érvénybe. Van tehát egy évünk, és van egy éve a zenekari igazgatói széket most elfoglaló Kocsár Baláznak is arra, hogy az új feladatokra felkészüljön. Úgy látjuk ugyanis, hogy ha meghirdetjük ezt a főzeneigazgatói pályázatot, ő ambicionálni fogja a jelentkezést.

Az átalakítás szükségessé teszi az intézmények átvilágítását, a munka összhangjának megteremtését. Művészi és gazdasági értelemben akadhatnak rejtett tartalékok, de az is felmerülhet, hogy a sokféle igénybevétel miatt bővíteni kell a zenekar létszámát. Ugyanakkor olyan évek elé nézünk gazdasági szempontból, amelyek inkább megszorításokat, mint fejlesztési lehetőségeket vetítenek elénk. A színvonal-emelés csak úgy képzelhető el, ha a középszintű intézményekből kiemelünk egyet-kettőt, és megnyitjuk előttük a

fejlődés útját. Ehhez pedig jó munkafeltételeket, fizetést, menedzselést kell biztosítani. Chicago, Cleveland is megjárta a maga útját, amíg – Soltival és Ormándyval – fogalommal vált. A mi anyagi lehetőségeink persze nem említhetők e városokéval egy lapon, de tehetségek itt is akadnak, és a koncepciózus, szorgalmas munka meghozhatja a maga gyümölcsseit. Ha egy művészeti együttes kiváló minőséget nyújt, sokfelé viheti a város hírét, ami igazolhatja a befektetést.

Tagadhatatlan, hogy le kell győzni nehézkedési nyomatókat, megszokott, rutinszerű létezési formákat, előadási gyakorlatot. El kell érni azt, hogy mindazok, akik muzikusként dolgoznak a zenei együttesekben, köteleységüknek tartásuk a gyakorlat, személyes képességük folyamatos fejlesztését. A zenekari tagság nem szociális juttatás, a zenekari muzika szolgáltatás, tehát árucikk. Attól, mert valaki nem állja meg a helyét a zenekarban, még lehet kiváló tanár, máshol is kamatoztathatja képességeit. Mi együttest akarunk építeni, s a minőség nem alku kérdése. Az Európai Unió egyik szervezője a regionalitás: területi központok nőhetnek fel zenei értelemben is, amelyek kínálatára az ország, de egész Európa is felfigyelhet. Ez nagy kihívás, ami kitörési pontokat is felvillant.

– Annál is inkább, mivel ebbe a régióba tartozik a történelmi Magyarország több olyan városa (például Nagyvárad, Kolozsvár), amelynek színvonalas zenei képzése, zenei élete van, és az Európai Unió további bővülése után még a most fennálló határok sem jelentenek majd akadályt a közlekedésben.

– Debrecen évszázadokon át kisugárzó szerepet töltött be a kollégium, a protestáns egyház révén. E szerep visszaállítására nyílnak lehetőségek ma, ha nem is valószínű, mint inkább kulturális értelemben. Méghozzá egy olyan igényes, kifinomult ízléssel rendelkező területen, ahol az emberek ki vannak éhezve azokra a kulturális élményekre, amelyek határainkon belül már nem dobogtatják meg annyira a szíveket. Természetesen fontos nekünk, hogy Európa nyugati feléhez kapcsolódjunk, de szellemi horizontunk más irányba is magába foglal. Egy korábbi, természetesen fejlődő kulturális és gazdasági közösség visszaállítását akarjuk megcélozni. Ez olyan vállalkozás, amely reményeink szerint inspiráló lehet mindazoknak, akik részt vesznek benne.

Tóth Anna